

Aprentatge Servei i Entitats socials i ONG's

Mònica Gijón (Universitat de Barcelona)

mgijon@ub.edu

Introducció

Les entitats socials i les ONG són protagonistes en la construcció del teixit social i de la ciutadania. El seu paper de denúncia i detecció de vulneracions de drets fonamentals; l'atenció a col·lectius i problemes humans, sanitaris, culturals i mediambientals, i les tasques de sensibilització que desenvolupen, esdevenen elements claus en la conscienciació social i en la construcció d'una ciutadania responsable.

Els projectes d'aprenentatge servei plantegen la combinació harmònica d'aprenentatges —coneixements, habilitats, valors i actituds— amb serveis i accions solidàries a la comunitat. Una metodologia que posa de manifest la necessària cooperació entre centres educatius i entitats socials. La filosofia mateixa de l'aprenentatge servei busca establir acords, aliances i relacions de partenariat sostenibles entre els centres d'ensenyament i les entitats socials. No es tracta de repartir feines sinó de col·laborar en la construcció d'un teixit social responsable i crític amb la societat contemporània.

El paper de les entitats socials és doncs prioritari en l'organització i desenvolupament de projectes d'aprenentatge servei. Les entitats socials, que coneixen i intervien activament en les necessitats socials, poden apropar els joves a vivències de solidaritat i compromís en primera persona i afavorir la comprensió de la complexitat del món. Els projectes d'aprenentatge servei no poden centrar-se exclusivament en aspectes d'aprenentatge, ni limitar el paper de les entitats al d'actors passius de visita i/o xerrada puntual i anecdòtica. Cal reconèixer el paper social de les entitats, així com la important tasca educativa que desenvolupen.

Al llarg d'aquest document defensarem la importància i protagonisme que han de tenir les entitats socials i ONG en els projectes d'aprenentatge servei. És necessari definir objectius i projectes comuns amb els centres, consolidar espais per a la participació de joves i transformar algunes de les seves propostes en accions concretes de servei. En definitiva, cal que les entitats socials liderin projectes d'aprenentatge servei per consolidar i millorar la seva tasca educativa i social.

Entitats socials i ciutadania

Les entitats socials i les ONG són institucions compromeses amb la transformació social. La seva mirada crítica a la societat i a les seves necessitats permeten si no millorar, almenys cridar l'atenció davant dels excessos del nostre model de desenvolupament. La seva gestió, els seus mecanismes interns de participació i els bons resultats de les seves intervencions les fan imprescindibles en la construcció del teixit social contemporani. No són elements sospitosos, més aviat s'han convertit en una garantia ètica i solidària davant de les necessitats socials. Determinats autors parlen de les entitats socials i el voluntariat social com un potent eix de construcció de la solidaritat en l'actualitat.¹

---

¹ BÉJAR, H. *El mal samaritano*. Madrid, Anagrama, 2001.

Les entitats han sabut intervenir en les necessitats col·lectives sense caure en el fatalisme i han elaborat alternatives creatives i responsables. En aquest sentit, a més de reconèixer la important tasca social que realitzen, cal remarcar el seu paper educatiu en la construcció d'una ciutadania responsable. Les entitats socials tenen un alt potencial per convertir-se en escoles de participació i compromís ciutadà.

La mirada crítica i la praxis responsable de les entitats sense ànim de lucre augmenten considerablement el seu potencial educatiu i social. En el món contemporani calen mirades crítiques, intencionades, i concepcions globals que tinguin en compte totes les veus protagonistes sense partidismes ni corrupcions. No pot haver-hi mirades neutrals davant dels problemes i necessitats socials. Cal que centres educatius i entitats socials comparteixin aquestes inquietuds i enforteixin així el teixit social. Les entitats socials tenen la responsabilitat de difondre la seva missió a tots els agents socials.

Finalment, només destacar que la construcció de la ciutadania i el desenvolupament del civisme són una tasca de totes les institucions de la societat: famílies, entitats socials, escoles i administracions. Estem davant d'una tasca col·lectiva i cal treballar conjuntament amb objectius i metes comuns. En aquest sentit, cal facilitar canals i projectes de cooperació entre tots els actors socials i treballar conjuntament per establir xarxes educatives i socials.

Per què plantejar-se projectes d'APS?

La metodologia d'aprenentatge servei comporta millores tant per a les persones com per a les entitats que hi participen. Les accions de servei i voluntariat poden ser de més qualitat, els protagonistes experimenten valors en primera persona i les relacions institucionals queden enfortides quan els projectes surten bé. Però per què les entitats haurien de plantejar-se impulsar i liderar projectes d'aprenentatge servei en les seves tasques quotidianes?

Les experiències de participació comunitària, combinades amb altres projectes, poden contrarestar alguns dels mals de les societats contemporànies, com l'individualisme i la passivitat. Les ansies de seguretat i control de la societat contemporània, l'excessiu paternalisme dels estats i els efectes de l'economia capitalista i del liberalisme han permès desenvolupar una certa passivitat a la ciutadania. Sembla que la societat està adormida o lluny de certs problemes socials. L'experiència de participació i implicació que comporten els projectes d'aprenentatge servei poden inocular ganes de canviar les coses i comprovar per pròpia experiència que les accions de servei —pensades i planificades— tenen resultats de millora de la qualitat de vida de persones i col·lectius. Els projectes d'aprenentatge servei no busquen aconseguir l'èxit individual sinó que permeten als joves sortir de la seva realitat per implicar-se en una millora col·lectiva. Això enforteix el seu desenvolupament moral i de valors, com la cura de l'altre.

La consolidació de projectes participatius d'ajuda als altres permet desenvolupar una consciència crítica als joves de la nostra societat. L'experiència de participació en les entitats socials dona estratègies als joves per fer front al pensament únic i a la manca de criteris sòlids, que poden empobrir la capacitat d'acció d'una col·lectivitat. La comprensió, la reflexió i la participació que forma part del clima de les entitats socials poden contribuir a construir la consciència crítica de la realitat.

Els projectes d'aprenentatge servei no són només un conjunt de bones idees, sinó de pràctiques plenes de sentit que poden encarnar-se en la dinàmica pròpia de les entitats. Introduir-se en la dinàmica de les ONG assegura que els joves realitzin accions coherents i no assistencialistes, accions pensades per a la seva edat i accions relacionades amb necessitats concretes. És a dir, els joves poden experimentar la utilitat i el compromís de les seves accions.

La metodologia d'aprenentatge servei millora les accions i tasques que realitzen les entitats socials i ONG. Els joves poden realitzar tasques de sensibilització, de denúncia o d'intervenció directa en problemes, territoris i col·lectius amb necessitats, o bé de recollida de fons per a causes socials. Per això és important que les entitats dissenyin els projectes tenint en compte les seves accions i les potencialitats dels joves. Els projectes han de permetre que els joves hi aportin el seu potencial, capacitats i sensibilitat per actuar dintre de les seves possibilitats.

Finalment, creiem que la consolidació de relacions de partenariat entre entitats socials i centres educatius permet enfortir i construir noves xarxes comunitàries. La constitució de la ciutadania no és una qüestió exclusivament pública o privada sinó que es construeix en les relacions d'ajuda i cooperació entre entitats i agents socials.

Com poden les entitats socials liderar projectes d'aprenentatge servei?

A continuació presentarem algunes pistes i suggeriments per a les entitats socials i les ONG a l'hora d'implantar projectes amb la metodologia d'aprenentatge servei. Els àmbits que permeten realitzar accions d'aquest tipus són els següents: medi ambient, promoció de la salut, participació ciutadana, patrimoni cultural, intercanvi generacional, ajuda pròxima a altres persones, suport a l'escolarització i solidaritat i cooperació. Les tasques que poden realitzar els joves solen ser les següents: sensibilització a la població, denúncia i reivindicació, compartir coneixements, intervenció directa sobre problemes i recollida de diners per a causes socials.²

De les necessitats a concretar el servei

En primer lloc, cal que les entitats socials facin una reflexió sobre les necessitats que cobreixen en el seu àmbit d'acció. Cal pensar en la idoneïtat de convertir aquestes necessitats en tasques concretes de servei adequades als joves que participaran en el projecte. Cal dissenyar accions assequibles i coherents perquè puguin ser realitzades per joves amb cap o molt poca experiència. És important tenir en compte l'edat i l'àmbit de servei, ja que els projectes han d'ajudar a la maduració personal i no pas crear metes inassequibles que acaben per força en frustració. En aquest sentit s'han de poder conjugar dos aspectes: per una banda, que les accions dissenyades siguin creatives i enriquidores i que permetin desenvolupar la responsabilitat i el compromís, i, per l'altra, que les accions dissenyades responguin a les necessitats i problemes que atenen les ONG i entitats socials.

Pensar elements d'aprenentatge

Tot i que els projectes d'aprenentatge servei han d'estar dissenyats conjuntament per entitats educatives i socials, aquestes darreres poden i han de tenir una certa responsabilitat sobre el procés d'aprenentatge. L'elecció de continguts, el seu seguiment durant els processos de servei i l'avaluació dels processos han de poder ser controlats per part de les entitats socials. Els professionals d'aquestes entitats han de pensar també accions de reflexió i tutorització dels joves, per tal d'afavorir el procés d'immersió i el desenvolupament de les tasques de servei a les entitats.

Establir relacions de partenariat

Un cop pensats i dissenyats els elements de servei i aprenentatge cal anar a buscar els centres educatius —formals o informals— per convidar-los a participar en el projecte. En

---

² VALLS, N. *Aprenentatge servei i entitats socials*. Centre Promotor d'Aprenentatge Servei. www.aprenentatgeservei.cat

aquest sentit cal iniciar relacions de partenariat en què tots els participants surtin guanyant. Aquest procés ha de permetre entendre les lògiques institucionals i les maneres de funcionar tant de centres com d'entitats i que puguin cooperar de manera solidària. Cal apropar-se amb serenitat i sense presses, estar obert i acceptar els reptes i suggeriments que ens aportin, i pensar junts en aspectes de millora per introduir en el futur. Establir relacions i xarxes entre entitats requereix temps i esforç, i cal pensar en reunions i trobades de coordinació i seguiment, així com d'avaluació.

Sostenibilitat dels projectes

Finalment, cal pensar en l'avaluació dels projectes, els punts forts i febles de l'experiència. L'avaluació conjunta permet pensar possibles millores i les línies d'acció per aconseguir-les. Cal que els projectes tinguin una previsió de futur, i no siguin només activitats puntuals que generen molt d'entusiasme però que després no s'imbriquen en la dinàmica institucional. Cal definir responsables del projecte i buscar temps i espai per portar-lo a terme. Els projectes d'aprenentatge servei no poden dependre de persones concretes que poden marxar de l'entitat, cal introduir-los en la dinàmica i la cultura institucional de les entitats.

Preguntes per a la reflexió

A continuació presentem algunes qüestions a fer-se per facilitar el desenvolupament de projectes d'aprenentatge servei a les entitats socials i ONG.

- En què pot beneficiar l'entitat realitzar projectes d'aprenentatge servei?
- Quines necessitats socials vol satisfer l'entitat? I quin tipus d'ajuda poden oferir els joves a l'entitat?
- Quin tipus d'ajuda pot oferir l'entitat als joves?
- Com s'integra el projecte a la dinàmica de l'entitat? Qui supervisarà el projecte?
- Quins continguts, competències i valors permet treballar l'experiència?
- De quina manera pot l'entitat contribuir a l'adquisició de coneixements?
- Quines complicitats s'han de buscar dins de la l'entitat mateixa per tirar endavant el projecte?
- Quines necessitats logístiques es preveuen? Com se solucionaran?
- Amb quins centres educatius es pot associar l'entitat per elaborar el projecte? Què cal acordar?

Bibliografia

AAVV: Monogràfic "Aprendizaje y Servicio" a *Cuadernos de Pedagogía*, maig de 2006, 357, p. 56-87.

BÉJAR, H.: *El mal samaritano*. Madrid, Anagrama 2001;

Centre Promotor d'Aprenentatge-Servei: <http://www.aprenentatgeservei.org>

PUTNAM, R.: *Sólo en la bolera. Colapso y resurgimiento de la sociedad norteamericana*. Madrid, Galaxia Gutenberg, 2002.

TAYLOR, Ch.: *El malestar de la modernidad. La ética de la autenticidad*, Paidós, Barcelona, 1994;

VALLS, N. *Aprenentatge servei i entitats socials*. Centre promotor d'aprenentatge servei . www.aprenentatgeservei.cat

MARTÍN, X. i RUBIO, L. (2006) *Experiències d'Aprenentatge-Servei*. Barcelona, Octaedro i Centre Promotor d'Aprenentatge-Servei, (en premsa).

National Youth Leadership Council: <http://www.nylc.org>

Programa Nacional de Educación Solidaria del Ministerio de Educación de la Nación de la República Argentina: <http://www.me.gov.ar/edusol>

PUIG, J. M.; BATLLE, R.; BOSCH, C. i PALOS, J.(2006) *Aprenentatge Servei. Educar per a la ciutadania..* Barcelona, Octaedro i Centre Promotor d'Aprenentatge Servei, 2006.

ROCHE, R. (2004) *Desarrollo de la inteligencia emocional y social desde los valores y actitudes prosociales en la escuela*. Buenos Aires, Ciudad Nueva.

TAPIA, M. N. (2000) *La Solidaridad como Pedagogía*. Buenos Aires, Ciudad Nueva.